

אמר רבא: תרוייהו תננחוי. שתי הלכות אלו, כבר נשנו במשנתנו.

א. היתר הנאה בפרשו של שור הנסקל, נלמד מ**דקאמר ליה**, מכך שאמר לו רבי יהושע כי הסיבה שהגבינה אסורה בהנאה היא **מפני שמעמידין אותה בקיבת נבילה**, ו**קא מחדר ליה**, והשיב לו רבי ישמעאל: **והלא קיבת עולה, המורה מקיבת נבילה**. ובכל אופן אינה אסורה בהנאה כעולה עצמה.

לז-א מכלל זה אתה למד, שאין דין הפרש כדין הבהמה, **דאיפורי הנאה**, כגון עולה וכן שור הנסקל שאסורין בהנאה, שרו **פרשייהו**. פרשם מותר!

ב. ואיסור הנאה בפרש של עגל עבודה זרה, נלמד מכך: **ומדקא אמר ליה**, מכך שאמר לו רבי יהושע לרבי ישמעאל שהסיבה לאיסור גבינת הגוים היא **מפני שמעמידין אותה**

בקיבת עגלי עבודה כוכבים, ו**קא מחדר ליה** והשיב לו רבי ישמעאל — **אם כן, למה לא אסורה בהנאה אלא רק באכילה?**

מכלל שאלתו של רבי ישמעאל אנו למידים, **דעבודת כוכבים** — **אפור פרשייהו**, פרשם אסור, ואכן יש לאוסרם בהנאה!

ועתה דנה הגמרא במחלוקתם:

ולחדר ליה, מדוע לא השיב לו רבי יהושע כי הסיבה שלא אסרום בהנאה, היא **משום דליתיה לאיסורא בעיניה** שהאיסור אינו בעין ואינו ניכר?

דהא שהרי מורייה, לדעת רבנן, **דלא אסורוהו בהנאה** — **מאי טעמא לא אסורוהו**⁽⁴⁵⁴⁾ — וכי **לאו, משום דליתיה לאיסורא בעיניה**, האם לא משום שהאיסור [כלומר יין הגוים המעורב בו במורייה], אינו בעינו.⁽⁴⁵⁵⁾

בשוויו בלבד, חוץ מדמי היין. ובאופן זה, אין הנאה מן היין.

והקשה על כך החשק שלמה, הרי לדעת רבנן, המורייס מותר בהנאה וכפי שמוכא בגמרא כאן. וממילא, מותר אף במכירה [והרי נפסקה הלכה כרבנן שדברים האסורים במשנתנו, אסורין רק באכילה?]

וכן על מה שהוסיפו הראשונים הנ"ל, שיכול למוכרו חוץ מדמי היין, הקשה החשק שלמה על פי דעת הראב"ד (הובא בר"ן לקמן בפרק חמישי) דכל יין שבא לתקן את המאכל, נעשה כגופו של איסור ואסור למוכרו כלל. ואם כן צריך עיון מה שייך למוכרו חוץ מדמי היין. והותר החשק שלמה קושיות זו בצ"ע.

455. העיר החשק שלמה מדברי הגמרא לקמן לח ב שטעם דברי חכמים שהמורייס אינו אסור

אם יאמר בעל הבהמה מפורשות ש"לא ניחא לי הנפחא", יהיה הפרש מותר.

אולם לפי ה'אי בעית אימא קרא', אין הדבר תלוי כלל ברצונו. אלא כל הבא מבהמה זו — אסור.

454. [בחשק שלמה הקשה מכאן על מה שכתב הר"ש שביעית פרק ז' משנה ג' (וכן כתב האור זרוע הלכות שביעית סימן ש"ל, והש"ך י"ד קי"ז ס"ק י"ד). על דברי הירושלמי המתיר לעשות סחורה במורייה.

והעיר הר"ש, שאף שהמורייס נמנה במשנתנו עם שאר דברים האסורים בהנאה, משום יין גוים הניתן בו, מכל מקום מותר למוכרו. כי יתכן שאינו נמכר ביותר דמים עבור היין הניתן בו, וממילא אין הנאה יתירה למוכר מחמת היין. ועוד, שאפשר למכור את המורייס

וכמו כן נאמר כאן, כיון שהאיסור [הפרש הכנוס בקיבת הנבלה] אינו בעין, אלא נתערב עם הגבינה, משום כך מותר?

אמרי לתרץ, הכא כאן כיון דאוקמיה קא מוקים, שהפרש מעמיד ומגבן את הגבינה, הרי רישומו ניכר, חשיב ליה נחשב הוא כמאן דאיתיה לאיסוריה בעיניה, כאילו האיסור קיים בעין. (456) ומשום כך, יש לפרש הזה להיות אסור בהנאה, כדין עבודה זרה. (457)

ומביאה הגמרא ודנה בהמשך משנתנו:

השיאו רבי יהושע לדבר אחר, ושאל אותו, היאך אתה קורא את הפסוק [שיר השירים א ב] "כי טובים דודיך מיין".

ודנה הגמרא: מאי, מהו פירוש הפסוק "כי טובים דודיך מיין"?

ומבארת: כי אתא כאשר בא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר: אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה "רבוננו של עולם, עריבים עלי דברי דודיך [דברי חכמים וסופרים] יותר מינינה [עיקרה] של תורה [שבכתב]", זהו פירוש הפסוק.

שואלת הגמרא: מאי שנא במה נתייחד האי קרא מקרא זה דשייליה, שדוקא עליו שאל רבי יהושע?

אמר רבי שמעון בן פזי, ואיתימא ויש אומרים כי רבי שמעון בר אמי אמר דבר זה:

מרישיה דקרא קאמר ליה. מתחילתו של אותו פסוק, נתכוין רבי יהושע לומר את דברו לרבי ישמעאל. וכך אמר לו:

נאמר [שיר השירים א ב]: "ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין". אמר ליה רבי יהושע: ישמעאל אחי, חשוק הדק שפתותיך זו בזו, ואל תבהל להשיב, אל תעמוד להקשות!

מאי טעמא, מדוע אמר לו כך רבי יהושע?

אמר עולא, ואיתימא, ויש אומרים כי רב שמואל בר אבא אמר דבר זה: גזרה חדשה היא לאסור את גבינות הגוים, ואין מפקפקין בה.

ומבארת הגמרא: מאי גזירתא, מחמת מה היתה הגזירה לאסור את הגבינות של הגוים?

456. המלאכת שלמה [ערלה פרק א' משנה ז'] הביא, שכל דבר המעמיד, שמחמתו עומדת ומתקיימת צורת הדבר, נחשב כאילו הוא גוף האיסור!

457. הוסיף לבאר מוהר"ג ליפשיץ [מח"ס רגל ישרה] בחידושו למסכתנו, דכיון שהפרש האסור מעמיד את הגבינה הרי דינו כדבר המעמיד, שאפילו באלף — אינו בטל ברוב. וכמבואר בשו"ע יו"ד סוף סימן פ"ז.

בהנאה, הוא משום שהיין הניתן בו, אינו אלא להעביר הזוהמה. ולכאורה דברים אלו אינם כפי המבואר כאן שהטעם הוא משום שהאיסור אינו בעין.

[והעלה אפשרות, ששני טעמים אלו שלכאורה סותרים הם, הרי הם טעם אחד. דכיון שאינו עשוי אלא להעביר הזוהמה ואינו טעם חיובי במורייס, הרי זה כאילו שאינו בעין, וצ"ע].

אמר רבי שמעון בן פזי, אמר רבי יהושע בן לוי: טעם הגזירה הוא משום חשש ניקור, שמא ניקר נחש בגבינה זו.

אך אם כן, ולימא ליה, יאמר לו רבי יהושע לרבי ישמעאל, שאיסור הגבינה הוא משום ניקור?

התשובה: טעמו של רבי יהושע שלא פירש לו את טעם הגזירה, הוא כדעולא.

דאמר עולא: כי גזרי גזירתא במערכא כאשר גזרו גזירה בארץ ישראל, לא מגלו טעמא, לא היו מגלים את טעמה, עד תריסר ירחי שתא, עד שיעברו שנים עשר חודשי שנה מעת גזירת הגזירה, כי דלמא איכא איניש דלא סבירא ליה, שמא ישנם אנשים שאינם סוברים ומקבלים את טעם הגזירה, ואתי ועשוים לזלזולי לזלזל בה.

ומשום כך, לא מגלים את טעם הגזירה, וכולם מקבלים אותה ונוהגים בה כי הם סומכים על החכמים שתיקנו אותה לצורך נכון.

מגדף בה הקשה רבי ירמיה: אלא מעתה,

שטעם התקנה הוא מחמת חשש ניקור של נחש, גבינת גוים יבשה, תשתרי תהא מותרת,

וכן ישן גבינה ישנה — תשתרי תהא מותרת? (458)

משום דאמר רבי חנינא: דבר שהיה מגולה ויש לחשוש שמא אכל הנחש ממנו והטיל בו את ארסו, אם נעשה יבש, מותר באכילה. לפי שאם היה בו ארס, אין הארס מניחו ליבש. וכיון שיבש, מוכח כי מעולם לא היה בו ארס.

וכן יין או שכר ישן שהיה מגולין כאשר היו חדשים, מותר לשתות מהם. לפי שהארס, אין מניחו ליין ליבש [להתייבש] אלא מקלקלו.

ולפי זה, גבינה שנתייבשה, או ישנה, יש להתירה, שהרי אין לחשוש בה משום ניקור?!

אמר רבי חנינא (459): לפי שאי אפשר לה לגבינה בלא שיהיה בין גומותיה של הגבינה צחצוחי חלב, (460) שאריות מן החלב. (461)

הביא הריטב"א גירסא זו בשם רש"י. וראה הערה הבאה.

460. א. כך פירש רש"י. והקשו התוס', שלפי זה היה לה לגמרא לומר "אלא" אמר רבי ירמיה. כלומר, חוזרים אנו מן הביאור הקודם, שהחשש הוא מפני ניקור, ומבארים ביאור חדש [וראה בריטב"א שאכן הביא בשם רש"י שהגירסא היא "אלא" אמר וכו'].
ב. עוד הקשו התוס' על פירוש רש"י: היתכן שיש לחשוש שמא עירב הגוי חלב טמא? וכי שוטה הוא, שהרי חלב טמא אינו מתגבן ואינו

458. לעיל לא ב מבואר שגזרו על שכר ישן לאוסרו אף שאין בו משום חשש גילוי, ואסרוהו משום שכר חדש. והקשו התוס', מדוע כאן לא ניישב שגזרו על גבינה ישנה משום חדשה? ותירץ: לגבי שכר, ישנה סיבה לגזור משום שאין ההבדל ביניהם ניכר כל כך. אולם בין גבינה חדשה לישנה, ישנו הבדל ניכר. ומשום כך, אין טעם לגזור.

459. עיין בתוס' ד"ה לפי שאי אפשר, שהגירסא היא שמאמר זה, רבי ירמיה אמרו. וכן מסתבר, שהרי הוא זה שדוחה את דברי ר"ש בן פזי. וכן

ויתכן שבשעת הכנת הגבינה, עירב בה הגוי חלב טמא, (462) שהוא לא נתגבן, והוא הנשאר בה. ולפיכך, גבינת גוים אסורה.

ושמואל אמר: הטעם שגבינת גוים אסורה, הוא מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה. (463) והעור של הקיבה אינו פרש, אלא חלק מגוף הנבלה הוא, והוא מגבן את החלב שנותנים לתוכו, לגבינה.

ומוכיחה מכאן הגמרא, לדעת שמואל: הא תוכן הקיבה גופא, היינו החלב הכנוס בתוכה, שריא מותר. כיון שלדעת שמואל האופן היחיד לאיסור הוא, העמדת הגבינה

בעור הקיבה.

ואם כן, תמזהה הגמרא: ומי האם אמר שמואל הכי, שהחלב הכנוס בקיבה מותר, ואינו אלא כהפרשה בעלמא, ומותר?

והתנן הרי שנינו במסכת חולין [קטז א]: קיבת העובר כוכבים, וקיבה של נבילה, הרי זו אסורה.

והוינן בה: אטו, וכי קיבתו דעובר כוכבים, לאו נבלה היא?

ואמר על כך שמואל, לא נאמרו כאן שני

טוב ליתנו בגבינה?

ולכן פירש ר"ת, שביאור זה שאי אפשר לגבינה בלא צחצוחי חלב, הוא המשך ותירוץ לקושית רבי ירמיה על הביאור הקודם שהגבינה אסורה משום גילוי. וכפי שהקשה על כך רבי ירמיה, דאם כן גבינה ישנה ויבשה תהא מותרת, ועל כך תירצה הגמרא כאן, שאין הגבינה מתייבשת לעולם, משום שתמיד יש בה לחלוחית ונשאר בה מן הארס. ולפיכך, כל גבינה בין חדשה ובין ישנה — אסורה מחשש ניקור [ועי"ש שהביא להוכיח כן מן הירושלמי].

פירוש רש"י.

אולם לפי דברים אלו המובאים בריטב"א, יש לומר שהחלב הטמא ניתן בגבינה רק לצורך הצחצוח. ולא על מנת שיתגבן ויעמוד עם הגבינה.

462. מקורו של איסור חלב טמא, נלמד מדרשא בבכורות ו ב:

נאמר [ויקרא יא ד, דברים יד ז] — "את הגמל" שני פעמים. ולמדים מכך, אחד לאיסור עצמו, ואחד לאיסור חלבו. שאם אינו ענין לעצמו, תנהו ענין לחלבו.

461. כך פירש רש"י את דברי הגמרא 'צחצוחי חלב'. ובריטב"א הביא בשם רש"י, שמצחצחין פניה של הגבינה להחליקה ולנאותה, ולענין צחצוח זה, מועיל חלב טמא כמו חלב טהור [וכן כתב הרמב"ן]. ולכן יש לחשוש שמא נשאר מהחלב הטמא בין גומות הגבינה. ואכן פירוש רש"י זה המובא בריטב"א, מתאים לדברי רש"י המפורשים לפנינו.

ובכך גם כן מיושבת קושית התוס' על רש"י, שאין לחשוש כלל לנתינת חלב טמא, שהרי חלב זה, אינו מתגבן [ומכח קושיא זו, דחה ר"ת את

463. הקשו התוס': אף אם לא יעמידנה בקיבת נבלה אלא בקיבת בהמה שחוטטה כשרה, תהא הגבינה אסורה משום בשר בחלב?!

ותירץ, איסור בשר וחלב באופן זה, אינו אלא מדרבנן. כיון ששניהם, הגבינה והקיבה — צוננים. ואיסור התורה הוא רק דרך בישול חם. ואילו העמדת הגבינה בקיבת נבלה, איסור דאורייתא הוא. ומשום כך נקטה המשנה שמעמידה בקיבה של נבלה [וכן הביא הריטב"א תירוץ זה בשם הראב"ד].

נבלה, לא עקרוה, ולא זזה ממקומה לגמרי כיון שכבר נשנית. אך אין הלכה כמותה.

ועתה מביאה הגמרא טעמים נוספים לכך שגבינת גוים אסורה:

רב מלכיא משמיה בשם רב אדא בר אהבה אמר, הטעם שגבינה זו אסורה הוא, מפני שמחליקין פניה של הגבינה בשומן הזור!

רב הסדא אמר: הטעם שגבינה זו אסורה הוא מפני שהגוים מעמידין אותה בחומץ, שעל ידי כך, היא מתגבנת. והחומץ, מיין האסור בהנאה הוא.

רב נחמן בר יצחק אמר: הטעם הוא מפני שמעמידין אותה בשרף הערלה, האסור בהנאה. (464)

כמאן, כדעת מי נאמר דבר זה? — **כי האי תנא:**

דתניא, (465) **רבי אליעזר אומר:** המעמיד חלב כדי לעשותו גבינה, בשרף הערלה — **אסור,** (466) **מפני שהוא,** השרף, נידון כפירי.

הלכות, אלא **הדא** הלכה אחת קתני נאמרה כאן, והיא: **קיבת בהמה שנשחטה בשחיטה עובר בוכבים,** הרי הקיבה נבלה, ואסורה.

ואם כן רואים אנו, שלדעת שמואל קיבת נבלה אסורה, ואיך כאן התירה שמואל?

ומתרצת הגמרא: **לא קשיא:**

לה ב- **כאן,** המשנה בחולין האומרת קיבת גוי אסורה, נשנתה קודם חזרה שחזר בו רבי יהושע מדבריו במשנתנו "שהרי מעמידין אותה בקיבה של נבלה", וסבר אז שהחלב שבמעי הבהמה אינו פרש בעלמא [אבל אחרי שהוכיח לו רבי ישמעאל שאין כל איסור בקיבתה של נבלה, חזר בו רבי יהושע מדבריו].

ואילו דברי שמואל **כאן,** "מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבלה", נאמרו לאחר חזרה, שחזר בו רבי יהושע מדבריו, ולכן צריך היה שמואל לטעם זה, שהעמידו את הגבינה בעור קיבת הנבלה. לפי שתוכן הקיבה עצמה, מותר.

ואולם, אותה משנה, שבה נאמר איסור קיבת

וכיון שהגבינה הניתנת שם אסורה, מוכח שערלת גוים אסורה. וכן הוכיח זאת מן הירושלמי, עי"ש].

465. צ"ל דתנן. ומשנה היא בערלה פרק ב' משנה ז'.

466. הריטב"א בקידושין לג א העיר, שאף שספק עלה מותר בחו"ל, מכל מקום כיון שאסורה בארץ ישראל, ומחמת כן אסרו גבינות גוים בארץ, הרי שלא חילקו בגזירה זו, ואסרו אף בחו"ל.

ובר"י מיגאש תירץ [הובא בראשונים, ראה ספר המאור ועוד], שאיסור בשר וחלב הוא רק כאשר הבשר נותן טעם בחלב. אך אם אינו נותן בו טעם, לא נחשב שנתערבו זה בזה.

464. וביאר התוס', שערלה של עכו"ם — אסורה.

[וראה בתוס' לקמן סג ב שהוסיף וביאר שדוחק לומר שלוקחים העכו"ם מערלה של ישראל, ומעמידין בה את הגבינה. אלא ודאי מעמידין בעצים משלהם, ואם כן ישנו ספק שמא העמידוהו בשרף של עצי ערלה.